

СТАН ТА ІНВЕСТИЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ МЕТАЛІВ В УКРАЇНІ

© Чиж Л.М., 2007

Розглянуто інвестиційну діяльність на ринку банківських металів, визначено головні чинники зростання ціни на золото, проаналізовано поняття банківських металів, які є інструментом нагромадження грошових засобів і мають унікальну інвестиційну цінність. Найпростіший спосіб інвестування в золото (чи інші дорогоцінні метали) – придбання банківських зливків.

Investment activity on the market of bank metals is considered, main factors of growth of price on gold and the concept of bank metals, which are the instrument of accumulating of money facilities and owning unique investment value are analysed. The simplest method of investing in gold (or other precious metals) - acquisition of bank bars.

Постановка проблеми

На сьогоднішньому етапі розвитку банківської системи України банки є найпотужнішими учасниками фінансового ринку. Деякі з них чи їх групи, зайнявши певну нішу, зосереджують свої зусилля на наданні традиційних послуг. Однак традиційні способи отримання прибутку вже задіяні, тому українські банки орієнтуються на універсалізацію діяльності, а саме: зацікавлені в активізації ринку банківських металів. На нашу думку, розвиваючи ринок банківських металів, слід виходити із традиційної ролі банківських металів як засобу накопичення та заощадження.

В останні роки багато українських банків вже набули певного досвіду проведення операцій на ринку банківських металів. Проте рівень його розвитку є порівняно незначний із світовим ринком металів. Розвиток вітчизняного ринку банківських металів стримують не лише об'єктивні (недостатній соціально-економічний рівень добробуту потенційних учасників ринку), а й суб'єктивні чинники, зокрема: незначна практика використання банківських металів як застави, отримання кредитів, розміщення депозитів; недостатній рівень розвитку інфраструктури українського ринку банківських металів.

Постає основна проблема: чому український ринок банківських металів є практично нерозвиненим? Суть проблеми полягає ось у чому. По-перше, на світовому ринку торгівля золотом та іншими банківськими металами існує вже кілька століть. Можна сказати, що вона закріпилась історично, коли золото і срібло відігравали роль основної валюти. В Україні ж операції з банківськими металами почалися відбуватись не так давно, тому ринок банківських металів у нас поступово зароджується, перебуваючи на початковому етапі. По-друге, у діяльності банків таких розвинених країн, як США, Німеччина, Великобританія, значна частка належить операціям з банківськими металами, в Україні ж обсяг цих операцій є порівняно незначний.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій

Деякі особливості ринку банківських металів досліджували в багатьох теоретичних працях зарубіжні та вітчизняні автори: С. Яременко, Г. Юрчук, Ю. Блащук, М. Фатєєв, Е. Иванов, А. Фільямсон, М. Стоукс, Р. Скотт, А. Захаров, О. Матлинг. Однак і досі залишаються маловивченими інвестиційні тенденції і перспективи розвитку ринку банківських металів в Україні.

Постановка цілей

Метою роботи є оцінка стану та реальних інвестиційних перспектив на ринку банківських металів.

Для досягнення цієї мети поставлено такі основні завдання:

- охарактеризувати світовий ринок банківських металів;
- з'ясувати основні елементи розвитку ринку банківських металів в Україні;
- розкрити інвестиційну діяльність вітчизняних банків на ринку банківських металів.

Виклад основного матеріалу

Розглянемо детальніше поняття банківських металів як інструменту інвестування та нагромадження грошових коштів.

Банківські метали – це виготовлені за спеціальними технологіями зливки із золота, срібла, платини і паладію. Сьогодні будь-хто може легально купувати і продавати банківські метали. Купити злинок можна в банку, розплатившись через звичайний касовий апарат, не пред'являючи паспорт і довідку про присвоєння ідентифікаційного коду. Основною складовою ціни злиwkів є вартість металу, а не робота, як у ювелірних виробках. Тому різниця між цінами купівлі і продажу банківських металів становить лише кілька відсотків.

В умовах, коли традиційні способи отримання прибутку вже задіяні, корпоративні клієнти розподілені, особливим напрямком інвестиційної діяльності банку є фінансові послуги на ринку банківських металів. Банківські метали мають унікальну інвестиційну цінність і є інструментом нагромадження грошових засобів.

Інвестиційна діяльність на ринку банківських металів здійснюється за допомогою збільшення свого капіталу завдяки придбанням дорогоцінних металів на внутрішньому чи зовнішньому ринках і розміщенню їх від свого імені і за свій рахунок на депозитних рахунках іншого банку з метою отримання прибутку.

Найпростіший спосіб інвестування в золото (чи інші дорогоцінні метали) є придбання банківських злиwkів. У практиці банківськими металами вважаються зливки вагою менше 1 кг. Такі зливки називаються мірними. Виготовляють їх переважно у Німеччині, Швейцарії і Голландії. Наші банки найчастіше продають зливки німецько-швейцарської фірми Hegeaеus. На ньому неодмінно повинно бути клеймо афінажера, тобто фірми-виробника зливка, а також проба золота й серійний номер. Інколи на зливках можна побачити і клеймо з емблемою українського банку-продавця. Як правило, такі зливки і коштують дорожче, і продати їх іншому банку без проблем і значної втрати вартості значно складніше.

Від вибору місця купівлі залежить успішність інвестиції, оскільки ціна й маржа між закупівлею та продажем у різних фінансових установах істотно відрізняються, а викуповувати “чужі” зливки наші банки традиційно не хочуть або встановлюють на них занижені ціни. З цієї причини слід одразу не тільки оцінити вартість зливка, а й довідатися, за якою ціною на сьогоднішній день банк їх викуповує. Середня маржа між курсами купівлі та продажу 1 грама золота в 100-грамовому зливку на сьогодні становить 9–10 грн. (тобто понад 13 %). Одержати прибуток від такої інвестиції практично нереально. За найоптимістичнішими прогнозами, ціна золота може підскочити за рік на 10–20 % [2, с. 12]. Отже, навіть коли вона сягне 480–500 дол. за унцію, заробити на такому вкладі можна буде максимум 7–8 % (тобто менше ніж на валютному депозиті). До того ж загалом по банківській системі є серйозні тенденції щодо зменшення різниці між цінами купівлі/продажу банківських металів.

Для ефективного розміщення грошових коштів варто скористатися інвестуванням у банківські метали. Під заставу дорогоцінного металу банк може залучати грошові ресурси й одержувати дохід. Ставка за цим видом депозиту мінімальна – від 1,5 до 3 % річних, залежно від вибраного банку й розміру вкладу. Проте при цьому клієнт може одержати дохід від зростання торговельної ціни металу й заощадити на оренді банківського сейфу. Мінімальний вклад переважно становить 50–100 грамів, термін депозиту найчастіше обмежений роком. Рахунок можна відкрити тільки за наявності паспорта, ідентифікаційного коду та письмової заяви.

Депозити в банківських металах можна умовно поділити на “готівкові” й “безготівкові”. У першому випадку реальний злинок необхідно купити в банку (або принести раніше куплений) і покласти його на депозит. Недоліком цього виду депозиту є спред (маржа) між ціною купівлі та продажу, яка з'їдає практично увесь можливий дохід. При відкритті депозиту в “безготівковому металі” клієнт вкладає в банк свої гроші, які перераховуються в еквівалент вибраного металу за курсом Центрального банку на день відкриття вкладу. Спред у цьому разі, як правило, відсутній або мінімальний, що дає змогу реально виграти в разі зростання котирувань металу. Деякі банки пропонують своїм клієнтам вносити на “золоті” депозитні рахунки як банківські зливки, так і гроші з подальшою купівлею за них золота й розміщенням його на депозиті. Однак це зовсім не означає, що йдеться про вклад у безготівковому золоті.

За період грудень 2002 – лютий 2003 рр. ціна золота зросла на Лондонській біржі з 320 до 390 \$ за трійську унцію (традиційна одиниця ваги дорогоцінних металів, що дорівнює 31,1 грама), а з початком бойових дій в Іраку ще стрімкіше повернулася на позиції грудня [4, с.11]. Однозначно,

усе, що відбувалося, мало відтінок спекуляції. Тому стрибок цін на золото аналітики усього світу коментують як із позицій загроз, що виникли в результаті військового протистояння, так і з позицій глобальних змін у підході інвесторів до створення резервів і використання фінансових інструментів. Погляд з обох позицій свідчить про те, що золото в найближчі роки дорожчатиме.

На світових ринках золото за 2003 рік подорожчало на 19, срібло – на 26, а платина – аж на 38 %. Та й початок 2004 року ознаменувався новим рекордом зростанням ціни на золото, зафіксованим на Нью-Йоркській товарній біржі, – 426,8 дол. за тройську унцію. Проте з кожним роком ціни на дорогоцінні метали зростають і на 10 квітня 2006 року унція жовтого металу коштувала 597 дол. [6].

Подорожчанню золота у 2005 році закономірно сприяли фінансова нестабільність і обвальне падіння долара. Проте поряд із цими об'єктивними процесами відбуваються й глобальні зміни у підходах інвесторів усього світу до використання фінансових інструментів і створення резервів. Слава від успіхів на ринку швидкозростаючих акцій комп'ютерних й Інтернет-компаній минулася, і фінансисти дедалі більшу увагу звертають на “вічні цінності”. За прогнозами експертів, ціни на золото й інші банківські метали у 2006 році продовжуватимуть зростати, а під кінець 2005 року ціна золота сягнула 450–500 дол. за тройську унцію [2, с.13].

Постає питання: які головні чинники зростання ціни на золото? По-перше, процес падіння американської валюти стосовно євро й інших світових валют став стійкою тенденцією і його уже не можна ігнорувати, як, утім, і процес зниження ділової і споживчої активності у США та країнах Європейського Союзу. Саме ці чинники в глобальному масштабі впливають на кризу ринку акцій і державних облігацій як в США, так і в Західній Європі. У цих умовах ставка інвесторів на “вічні цінності” легко передбачувана і немінуча. По-друге, частка золота в інвестиційних портфелях найбільших інвестиційних фондів і страхових компаній поступово зростає. А оскільки обсяг пропозиції золота у світі має практично незмінну величину, то й ціна його в довготривалій перспективі має стійку тенденцію до зростання.

Отже, у світовому масштабі золото зацікавило як біржових спекулянтів, так і стратегічних інвесторів, і майже ні в кого не залишилося сумнівів, що роль золота та інших дорогоцінних металів у світі в найближчі роки зростатиме.

В Україні реальний розвиток ринку банківських металів розпочався з прийняттям у 1997 році Верховною Радою закону “Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінних каменів і контролю над операціями з ними”, згідно з яким контроль над ринком банківських металів був переданий НБУ, а банківські метали стали валютними цінностями. Для того, щоб здійснювати операції з банківськими металами потрібно мати відповідну ліцензію. В Україні ліцензію на роботу з банківськими металами мають 39 уповноважених банків, 9 із них (станом на грудень 2004 року) працюють на міжнародному ринку [1, с. 7]. Найбільшими гравцями на цьому сегменті ринку є: “Правекс-банк”, Брокбізнесбанк, “Фінанси і кредит”, “Аваль”, “Форум”, “ВАБанк”. Серед найактивніших покупців банківських металів, за нашим спостереженням, є: страхові компанії, інвестиційні фонди, фізичні особи тощо.

Вітчизняний ринок банківських металів для населення фактично створив “Правекс-банк”, який першим з фінансово-кредитних установ запропонував своїм клієнтам купувати зливки банківських металів.

В Україні золотом займаються переважно комерційні банки, що й не дивно, адже торгівля золотом – одна з найстаріших банківських послуг. Ринок золота в нашій країні розвивається динамічно. Дедалі більша кількість банків отримує ліцензії на операції з банківськими металами, а обсяги ринку зростають випереджальними темпами.

Початок 2005 року ознаменувався доволі серйозним підвищенням курсів купівлі-продажу золота вітчизняних банків, що було викликано, окрім зростання цін на світових ринках, недостатньою насиченістю ринку. Ціна 1 грама золота в 100-грамовому зливку сягнула 68–70 гривень (що відповідає близько 400 дол. за тройську унцію) [4, с. 12]. Фактично нівелювалася різниця між українським та європейським курсом цього металу, а ще торік ціна золота в Україні була на 12–15 % вищою, аніж на європейських ринках. Основна маса банків працювала з рентабельністю 10–15 % і ціна грама золота розраховувалася з врахуванням можливих коливань курсу в межах 15 % [4, с.13]. Сьогодні банки, з врахуванням зростання конкуренції, працюють із рентабельністю близько 5 %. Відповідно їм доводиться оперативніше реагувати на зміну ціни на світових біржах.

В Україні у вересні 2005 року ринок банківських металів демонстрував деяке пожвавлення. Після скасування держмита на ввезення їх в Україну (закон набув чинності 16 серпня 2005 року) на ринку було відновлено рівне конкурентне середовище, оскільки держмитом на ввезення банківських

металів із Росії (на відміну від країн Євросоюзу) не стягувалося і банки, які уклали договори з російськими постачальниками, одержували солідні конкурентні переваги. У вересні 2005 року в банках України, які імпортують золото з Європи, позначилося лавиноподібне зростання обсягів продажів. Фактично відбувся перерозподіл ринку на користь проєвропейських гравців. Фінансисти знову почали пропонувати безготівкові операції із золотом. Банки, що традиційно працюють із металами, налаштувалися на успішну працю та високі прибутки.

2006 року вітчизняні банкіри обіцяють щотижня переглядати вартість золота у своєму банку. Український роздрібний ринок золота працює за оригінальною “українською” схемою: при підвищенні цін на золото в Лондоні він оперативно реагує підвищенням роздрібних українських цін, а при зниженні світових цін, банкіри знижують ціни лише після придбання зливків за новими цінами, продовжуючи страхувати себе від цінних ризиків. Отже, оперативність зміни ціни залежить від періодичності закупівель банком золота в Європі. Банки з великим обсягом продажів реагують на зміни динамічніше. Наприклад, керівництво Брокбізнесбанку стверджує, що робить закупівлі банківських металів двічі на тиждень.

Висновки

Отже, інвестуючи в золото, краще орієнтуватися не на короткотривалі вкладення, а на середньотермінову перспективу. Втім спробувати виграти від короткотривалих змін курсу в Україні також можна, але за допомогою банківських “металевих депозитів”. У цьому разі деякі українські банки використовують “безготівкове золото”, тобто різниця між курсом купівлі та продажу відсутня. “Золотий депозит” приносить у вітчизняних банках, окрім можливого збільшення ціни на золото, дохід від 1,5 до 3 % річних [5, с. 4]. У перспективі зі створенням ефективної інфраструктури металевих рахунків зростання ринку відбуватиметься за рахунок задоволення інтересу клієнтів до біржових і позабіржових операцій з похідними фінансовими інструментами, в яких банківські метали значитимуться лише як базовий актив.

Банки, що активно освоюють ринок банківських металів, сприйняли нововведення позитивно, і вважають, що ці заходи реально сприятимуть швидшому розвитку ринку дорогоцінних металів, який і без того динамічно розвивається. До “європейських стандартів” у цій галузі залишилось не так вже й багато, оскільки Україна має ринок банківських металів, який цілковито відповідає світовим стандартам і активно інтегрується в міжнародний бізнес.

Перспективи подальших досліджень

У найближчі роки ринок банківських металів України зростатиме за рахунок попиту на банківські метали. Цей попит забезпечать фізичні особи, які бажають тримати в банках внески в іноземних валютах, і страхові компанії, чії резерви можуть бути представлені банківськими металами. Проте слід зазначити основні чинники, які визначатимуть попит на банківські метали:

1. Інфляційні очікування. Купівельна активність на ринках дорогоцінних металів посилюється, насамперед на тлі нестабільної фінансової ситуації та швидкого зростання цін на споживчі товари. За такої ситуації інвестори звертають увагу на банківські метали, прагнуть застрахувати частину своїх вкладень, що призводить до певного зростання вартості металу.

2. Валютні курси. Ціни на метали залежать від змін валютних курсів щодо американського долара, в зв'язку з чим змінюється ціна металу в інших валютах. Якщо курс певної валюти щодо долара падає, це призводить до подорожчання банківського металу у цій валюті, що стимулює продаж металу на місцевому ринку, та навпаки.

3. Процентні ставки. Це один із найважливіших чинників, на який зважають, приймаючи рішення щодо інвестування в дорогоцінні метали. За інших умов при вищих процентних ставках метал стає менш привабливим для інвестицій, хоча зростання ставок може свідчити про посилення інфляційних тенденцій в економіці.

1. Фатєєв М., Галяпа Л. Світовий ринок дорогоцінних металів // Вісник НБУ. – 2005. – №4. – С. 3–7.
2. Святненко А. Епоха золотих спекуляцій // Зеркало тижня. – 2004. – №4. – С.12–15.
3. Яременко С., Юрчук Г. Ринок банківських металів – новий сегмент фінансового ринку України // Вісник НБУ. – 2004. – №1. – С. 14–19.
4. Святненко А. Золоті часи: жовтий метал знову цікавить інвесторів // Зеркало тижня. – 2003. – №16. – С. 11–13.
5. Святненко А. Банки у вересні: перший місяць осені видався спекотним // Зеркало тижня. – 2005. – №39. – С. 2–6.
6. Динаміка офіційних курсів на банківські метали в Україні // www.bank.gov.ua.